

می‌گردد. تهیه و صرف سمنک (سمنو، شومنک) آیین دیگری است که با آن نوروز را در افغانستان گرامی می‌دارند.

هفت میوه، چیزی شبیه هفت سین در ایران، مجموعه ای است از پسته، بادام، کشته، زردآلو، شکرپاره، چهار مغز و سنجد که سه روز پیش از نوروز در آب گذاشته می شود تا روز نوروز مهمان ها را با آن پذیرایی کنند. سمنک که از گندم خیسانده و سبز تهیه میشود، مظهر خیر و برکت به حساب می آید و آن را به امید برآوردن نیازها و مرادها می خورند. تهیهی سمنک چند روز را در بر می گیرد و دختران به هنگام پختن دف می نوازند و آهنگ‌های مخصوص می خوانند.

یکی دیگر از آیین های جالب این روز در افغانستان هدیه‌های نوروزی نامزادان است. دامادها در این روز هدیه های همراه با ماهی و جلبی به نامزادان خویش می فرستند و خانوادگی دختر با گذاشتن هدیه‌ای در ظرف آن را به داماد بر می گردانند.

گرچه از نوروز به مثابه‌ی جشن همگانی تقریباً در کل کشور بزرگداشت به عمل می آید، اما در محل های مختلف این آیین ها با ویژگی های محلی برگزار می گردد که این بر تنوع و رنگینی نوروز در افغانستان می افزاید. جنبش طالبان در یکی از نخستین حمله ها بر میراث های

اما با وجود این پیشینه‌ی تاریخی، نوروز در افغانستان هیچ گاه منحصر به کیش یا گروه ویژه‌ای نبوده است. حتی ظهور و گسترش اسلام، که اعیاد مذهبی خاصی را با خود آورد، مانع برگزاری آیین های نوروزی نشد، بلکه نوروز در این کشور با ارزش های دینی در آمیخت و غنایی بیشتر یافت. چنانکه برافراشتن چهنده (پرچم، بیرق) حضرت علی، در شهر مزار شریف، اوج آیین های نوروزی در افغانستان است. پس از آن مردم تا چهل روز در دشت ها که پر از گل سرخ می شود به گردش می روند.

مردم از سراسر افغانستان برای برگزاری این آیین ها به شهر مزار شریف و ولایت بلخ سفر می کنند. در برخی دیگر از ولایات شمال کشور نیز با راه اندازی مسابقه های بزکشی بر سرور نوروزی می افزایند.

در سایر روستا ها و شهرها مردم -اعم از زن و مرد- با برگزاری آیین های ویژه به پیشسواز -نوروز می‌شتابند، برای بزرگداشت این روز لباس های نو می‌پوشند، سفره ها را با خوردنی های خوش طعم رنگین می‌سازند و بیرون از شهرها و محل های بود و باش، در دامن طبیعت یا در میدان های خاص به تفریح و نشادی می‌پردازند. سرگرمی هایی چون تخم جنگی، کشتی گیری، سگ جنگی، خروس جنگی، اتن (رقص ملی)، آواز خوانی و غیره شامل آیین هایی است که در این روز برگزار

نوروز یکی از سنت های نادری است که با وجود هزاران سال نشیب و فراز، هنوز هم یکی از شاخص های اساسی فرهنگی در افغانستان به حساب می آید. این روز که مصادف است با اول حمل تنها یک سالروز تقویمی، که آغاز یک دوره‌ی تازه را در گردش زمین مشخص می‌سازد، نیست. نوروز در تاریخ و فرهنگ افغانستان مظهر بزرگداشت از زندگی، طبیعت و ارزش های انسانی است که ریشه هایی عمیق در شعر، ادب، هنر، فولکور و رسوم خانوادگی و اجتماعی این کشور دارد.

گرچه در مورد چگونگی و زمان پیدایش نوروز پژوهش ها از گمانه زنی فراتر نرفته است، اما مسلم است که عمر این سنت به درازای عمر اقوام آریایی است. به طور سنتی آغاز نوروز را به یاما و یا جمشید، فرمانروای اساطیر بلخ، نسبت می دهند. این افسانه در آثار بزرگانی چون ابوریحان بیرونی، طبری (مؤلف کتاب تاریخ الرسل و الملوک، معروف به تاریخ طبری) و فردوسی بازتاب یافته است.

آیین جشن های نوروزی در افغانستان پیشینه‌ای حداقل ۳۰۰۰ ساله داشته و ریشه هایی عمیق در نظام مذهبی زردشتیان دارد که قبل از غلبه‌ی اسلام در این سرزمین، رایج بود.

نوروز در تاریخ و فرهنگ افغانستان مظهر بزرگداشت از زندگی، طبیعت و ارزش های انسانی است که ریشه هایی عمیق در شعر، ادب، هنر، فولکور و رسوم خانوادگی و اجتماعی این کشور دارد. گرچه در مورد چگونگی و زمان پیدایش نوروز پژوهش ها از گمانه زنی فراتر نرفته است، اما مسلم است که عمر این سنت به درازای عمر اقوام آریایی است. به طور سنتی آغاز نوروز را به یاما و یا جمشید، فرمانروای اساطیر بلخ، نسبت می دهند.

را سعید، نکو، خجسته، فرخنده و صفا و خوشی معنی می کنند. «خدیر ایام» به معنی جشن بزرگ است و از تمام جشن های عرفی، سنتی و مذهبی مردم این منطقه مهم تر است. نوروز یا جشن شاگون از قدیم ترین و کهن ترین جشن های مردم بدخشان است، که اکثر ویژگی های باستانی تجلیل آن، در بدخشان هنوز حفظ شده است.

علاوه بر افغانستان و ایران، در بخشی وسیع از کشورهای آسیای میانه، نوروز با استقبال فراوان جشن گرفته می شود. با این که این کشورها، سالیان متمادی تحت سلطه ی فرهنگی نظام کمونیستی قرار داشته اند و همواره تجلیل از سنت ها و آیین های فرهنگی، مذهبی و بومی با محدودیت هایی روبه رو بوده است؛ اما هم چنان نوروز به عنوان یک جشن و سنت همگانی در آن جا تجلیل می شود.

فرهنگی کشور، برگزاری آیین های نوروزی را به این تعبیر که غیر اسلامی است، ممنوع کرد. افغانها، شاید برای اولین بار در تاریخ خود، پنج بهار را بی نوروز پشت سر گذاشتند. آغاز سال ۱۳۸۱ خورشیدی در واقع تولد دوباره ی نوروز در افغانستان است.

نوروز در کابل

مهمترین آیین نوروزی در افغانستان

بر افراشتن چهنده (پرچم، بیرق) حضرت علی(ع) است. مردم افغانستان اکنون با پشت سر گذاشتن بیش از دو دهه جنگ داخلی و همچنین پنج سال سلطه طالبان در این کشور که طی آن برگزاری آیین های نوروزی ممنوع بود، با شور و شوقی خاص این عید را جشن می گیرند.

در شهر کابل، پایتخت افغانستان، ده ها هزار نفر برای تماشای برافراشتن پرچم جمع می شوند و به تجلیل نو روز می پردازند

امسال نیز علاوه بر بزرگداشت و تجلیل غیر رسمی نوروز به وسیله ی مردم به طور رسمی نیز از این آیین باستانی در کابل تجلیل به عمل آمد که با حضور حامد کرزی،

رئیس جمهور افغانستان طی مراسمی اختصاصی برگزار گردید.

ستار سعیدی گزارشگر بی بی سی در گزارشی به همین ارتباط می نویسد که ورزشگاه غازی شهر کابل، زیارتگاه کارته سخی و بازار مندوی این شهر، شاهد برگزاری مراسم رسمی نوروز با حضور مقامات دولتی بود. در کنار این مراسم، دامان طبیعت و گردشگاه های داخل و خارج پایتخت هم، پذیرای شماری زیاد از مردم بود که به مناسبت فرا رسیدن نوروز باستانی، به رقص، پایکوبی و شادمانی پرداختند.

در ادامه ی همین گزارش آمده است که کرزی، رئیس جمهور افغانستان، از هم وطنانش خواست تا در سال جدید، با طبیعت مهربان باشند و کوشش کنند تا طراوت و شادابی گذشته را به شهرها و روستاهای شان باز گردانند.

سر تاسر سال؛ آمادگی برای نوروز

در بدخشان اصولاً آمادگی برای جشن نوروز، در سرتاسر سال ادامه دارد. خانواده ها کوشش می کنند تا برای اعضای خانواده ی خود یک دست لباس نو، مخصوص نوروز آینده، خریداری کنند؛ زیرا به باور آن ها تجلیل از نوروز در لباس جدید خوش یمن است. در ساعت سعید فرا رسیدن نوروز، دختران، گیاه خوشبوی را در منزل دود می کنند که «سترهم» نام دارد.

نیمه شب روز اول سال نو، خانم خانه در منزل آتشی برمی افروزد و صبح در میان اختر و خاکستر گرم آن، چهار دانه نان توری می گذارد، که آن را «قماچ» گویند.

در این روز اعضای خانواده تمام لباس ها و

اثاثیه ی خانه را بیرون می برند و در روی برف یا سبزه تمیز می کنند.

خانم در را به روی خود می بندد و همه قسمت های خانه را تمیز می کند. این مراسم را در بدخشان «خدیر دید» یا «خانه تکانی» می گویند. سپس در و دیوار خانه را با آرد «گل نگار» می کنند. این گل ها تصویر سم گوسفند، آهو و آفتاب را دارد و سمبل فراوانی، آسایش و خانه ی گرم است. این نق-ش-ها تا بهار آینده باقی می ماندند. وقتی خانم مشغول تمیز کردن خانه است، مردان کشتی می گیرند، سرود می خوانند و چوگان بازی می کنند، کودکان به سرگرمی هایی مانند «کبک جنگی» و «خروس جنگی» مشغول می شوند. زنان و جوانان دف می زنند و تاب بازی می کنند. تمیز کردن خانه تا غروب

حامد کرزی،
رئیس جمهور
افغانستان،
در حال غرس نهال
به مناسبت
آغاز فصل بهار
در کابل

نوروز در بدخشان تاجیکستان

قربان علم شاه در بدخشان

در اولین روز از سال نو، ساکنان «شغنان» و «واخان»، «درواز» و «مرغاب» ولایت بدخشان تاجیکستان، از کوچک و بزرگ، در کوچه ها و خیابان ها شادمانی می کنند.

اکثر خانواده های بدخشی در خانه خود دف و دایره دارند. صبح نوروز دف و دایره را در زیر نور آفتاب می گذارند و زمانی که پوست این دف ها در اثر حرارت کش می آید، دختران به بالای بام می روند و دف نوازی می کنند. در طنین صدای دف، بدخشانیان به بهار خیر مقدم می گویند، این جشن در بدخشان با نام، «شاگون» و «خدیر ایام» معروف است و مردم بومی کلمه «شاگون»

مردم ممنوع شد، آنهایی که آن سالها را به یاد می آورند می گویند که این ممنوعیت نه تنها از اهمیت نوروز نکاست، بلکه شور و شوق مردم برای گرامیداشت این آیین فزون تر و گرم تر شد. تا این که در اواخر دهه ی شصت میلادی، شیخ علی قربانوف، رییس وقت مجلس محلی جمهوری آذربایجان و دبیرکل حزب کمونیست این کشور در همان چارچوب تنگ و بسته ی حاکم بر زمانه، رسماً "عید نوروز را به مردم شادباش گفت و موفق شد این سنت دیرینه را از پس پرده بیرون بکشد.

هرچند (در آن زمان) دولت همچنان با احتیاط به مقوله ی نوروز بسنده می کرد، مردم در گرامیداشت این آیین آزاد گذاشته شدند؛ اما رسمیت آن در همان بود که از رادیو و تلویزیون فرا رسیدن فصل بهار به مردم تبریک گفته شود.

فروپاشی اتحاد شوروی و استقلال جمهوری آذربایجان بار دیگر اهمیت عید نوروز را در این کشور به آن بازگرداند. اکنون عید نوروز مهم ترین عید رسمی و ملی آذربایجان است. از آیین هایی که هنوز هم در آذربایجان پایدار مانده است و هم اکنون نیز در خیابان های باکو جلب توجه می کند سبزه است که به زبان محلی به آن «سمنو» می گویند که به زبان ترکی به معنای جوانه ی گندم است.

آذربایجانی ها، چهار چهارشنبه ی آخر سال خورشیدی را به اسامی چهار عنصر طبیعت: آب و آتش و باد و خاک نامگذاری کرده اند و در نخستین

چهارشنبه که چهارشنبه ی خاک است، سبزه می کارند تا در هنگام نوروز کاملاً بروید. از رسوم دیگر مردم آذربایجان به مناسبت نوروز و سال نو می توان از آیین های تخم مرغ رنگ کردن، خانه تکانی، خنجه نوروزی که حاوی شیرینی باب است مانند شکر بورا (شکرپیچ)، باقلا، قوغال، بادام بورا (بادام پیچ)، شکر چورک (نان شکرین)، سوتلو چورک (نان شیرمال) ساد کرد.

(پایان)

نمایی از تجلیل نوروز در تاجیکستان

ساله دارد، برای مردم تاجیکستان، یک جشن ملی و سنتی محسوب می شود. نوروز به صورت گسترده -چه از سوی مردم و چه از طریق برگزاری محافل و اجرای سنن ویژه- تجلیل می شود.

نوروز در جمهوری آذربایجان

با این که در آذربایجان نوروز، روز اول سال رسمی نیست، اما از نوروز به عنوان آغاز فصل بهار به طور رسمی تجلیل می شود. جمهوری آذربایجان تنها کشور غیر فارسی زبانی است که دولت آن، عید نوروز را عید ملی شناخته است و دو روز در سال به مناسبت آن تعطیل عمومی است. در گزارشی از مهرداد فرهنگد که در بی بی سی منتشر شده است می خوانیم که از زمانی که این کشور تحت حاکمیت اتحاد جماهیر شوروی سابق رفت و به ویژه از زمان استالین، برپایی عید نوروز برای

نمایی از سبزه فروشی در باکو (آذربایجان)

آفتاب ادامه می یابد. سپس شوهر و فرزندان وارد خانه می شوند و فرارسیدن نوروز را به یکدیگر شادباش می گویند. خانم به نشانه ی راست آن ها آرد می پاشد که به نشانه سفیدی و صفای بهار است.

مراسم باستانی

عده ای از افراد مسن می گویند که

قبلاً در بدخشان تا آماده شدن «باج»، یک غذای ویژه نوروزی، اهالی خانه تا چند

ساعت سکوت اختیار می کردند، که آن را «پیخرامج» یا سکوت و یا آرامش پیش از فرارسیدن نوروز می گفتند.

در این روز اعضای خانواده از مهمانی رفتن و همچنین پذیرفتن مهمان خودداری می کنند، اما ساکنان ده بعد از ظهر تنها از روزه های خانه خود می توانند با همسایگان خود صحبت می کنند.

این مراسم را «کلا غز غز» یا «طلب طلبان» می نامند و معمولاً این مراسم همراه با ترانه خوانی و شعر گویی اجرا می شود.

یک نفر از روزه، شالی را به درون خانه پرتاب می کند و خانواده با خواندن آیه ای یک آرزو می کنند. در این مراسم، عده ای از جوانان عاشق هم به خواستگاری دختر های محبوب نشان می روند.

امسال نیز در تاجیکستان در شهرهای مختلف، از جمله شهر دوشنبه - پایتخت این کشور - به طور رسمی با حضور رئیس جمهور این کشور و هزاران تن از

هنرمندان طی محافل اختصاصی جشن گرفته شده است. در گزارش منتشره در بی بی سی تحت عنوان «جشن نوروز خنجد بر کناره ی سیحون» می خوانیم: هرچند تجلیل نوروز در دوران شوروی پیشین در تاجیکستان با محدودیت رو به رو بوده است، ولی مردم این کشور توانسته اند، جشن نوروز را به عنوان بخشی از فرهنگ و میراث نیاکان خود تا به امروز حفظ کنند. تجلیل نوروز که در تاریخ مردمان آریایی سابقه ی چند هزار